

VOICE

Voicing children Opportunities
Interaction Collective decision
making Education

Η συμμετοχή των παιδιών σε διαδικασίες μάθησης II

Κριτική θεώρηση και
παραδείγματα μέσα από το
πρίσμα των κυριότερων
θεωριών μάθησης

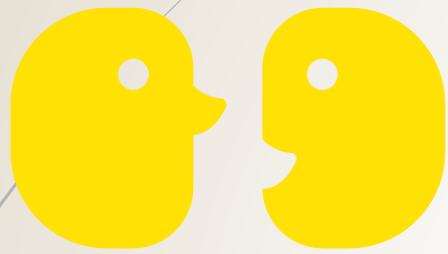

ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.
Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας & Καινοτομίας

Το έργο υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της 3ης Προκήρυξης της Δράσης «Επιστήμη και Κοινωνία» με τίτλο «Κόμβοι Έρευνας, Καινοτομίας και Διάχυσης» (Αριθμός Έργου: 1953).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

VOICE

Voicing children Opportunities
Interaction Collective decision
making Education

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού
όπως διαμορφώνεται από τις
παραμέτρους των θεωριών
μάθησης

Το έργο υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της 3ης Προκήρυξης της Δράσης «Επιστήμη και Κοινωνία» με τίτλο «Κόμβοι Έρευνας, Καινοτομίας και Διάχυσης» (Αριθμός Έργου: 1953).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στην παρουσίαση αυτή συζητάμε:

- Τους πιθανούς ρόλους των εκπαιδευτικών κατά την μαθησιακή διαδικασία και τις επιπτώσεις τους στην ανάδειξη/ενίσχυση της φωνής των παιδιών και της ενεργητικής συμμετοχής τους στην προσχολική εκπαίδευση.
- Παραδείγματα από την καθημερινή εκπαιδευτική πράξη, στα οποία καλούμαστε να εντοπίσουμε τις θεωρίες μάθησης αλλά και να αναστοχαστούμε για την σχέση των πρακτικών μας με αυτές.

Πώς μπορούν οι νηπιαγωγοί να μεγιστοποιήσουν τη μαθησιακή ικανότητα των παιδιών;

Οι λειτουργίες που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί υπό το πρίσμα της Θεωρίας της Ωρίμασης, του Συμπεριφορισμού και της Θεωρίας της Κοινωνικής Μάθησης τους καθιστούν ως κυρίαρχους της μαθησιακής διαδικασίας: οι ενήλικες αποφασίζουν τι και πώς πρέπει να μάθουν τα παιδιά.

Οι εκπαιδευτικοί ως κυρίαρχοι της μαθησιακής διαδικασίας

Λειτουργίες που επιτελούν λαμβάνοντας
υπόψη τη Θεωρία της Ωρίμασης

■ Παρατηρούν τα παιδιά για να
καταλάβουν πότε αυτά είναι έτοιμα να
μάθουν κάτι.

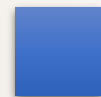
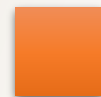
■ Προβαίνουν σε άμεση διδασκαλία όταν
τα παιδιά δείξουν την αντίστοιχη
ετοιμότητα.

■ Εξατομικεύουν τις ενέργειές τους για
κάθε παιδί.

Mac Naughton
(2020).

Οι εκπαιδευτικοί ως κυρίαρχοι της μαθησιακής διαδικασίας

Λειτουργίες που επιτελούν λαμβάνοντας υπόψη τις θεωρητικές θέσεις του Συμπεριφορισμού

Θέτουν σαφείς στόχους για τη μαθησιακή διαδικασία.

Καταρτίζουν ένα σαφές πρόγραμμα (συμπεριλαμβανομένων των μαθησιακών διαδικασιών) για τη βήμα προς βήμα κατάκτηση των μαθησιακών στόχων.

Ενθαρρύνουν τα παιδιά να επικεντρωθούν στον στόχο τους.

Ενισχύουν τη μαθησιακή διαδικασία και τα αποτελέσματα με ενισχυτές (αμοιβές).

Mac Naughton
(2020).

Οι εκπαιδευτικοί ως κυρίαρχοι της μαθησιακής διαδικασίας

Λειτουργίες που επιτελούν λαμβάνοντας υπόψη τη Θεωρία της κοινωνικής Μάθησης

Θέτουν σαφείς στόχους για τη μαθησιακή διαδικασία.

Προσφέρουν πρότυπα συμπεριφοράς σύμφωνα με τους στόχους που θέτει.

Δημιουργούν ευκαιρίες για να μιμηθούν τα παιδιά τις συμπεριφορές που παρουσιάζονται υποδειγματικά.

Λειτουργούν ως κοινωνικοί ενισχυτές για τις επιθυμητές συμπεριφορές & δεξιότητες (δηλ. ενισχύουν την μίμηση από τα παιδιά με τα δικά τους επιδεικτικά παραδείγματα).

Mac Naughton
(2020).

Οι λειτουργίες που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί
υπό το πρίσμα της θεωρίας του
Κονστρουκτιβισμού, της Ψυχοδυναμικής
Θεωρίας και της θεωρίας των
Νευροεπιστημών τους καθιστούν
διευκολυντές της μαθησιακής διαδικασίας.

Οι εκπαιδευτικοί ως διευκολυντές της μαθησιακής διαδικασίας

Λειτουργίες που επιτελούν
λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία του
Κονστρουκτιβισμού

Δίνουν έμφαση στη διευκόλυνση της μάθησης κι αποφεύγουν την άμεση διδασκαλία.

Προτιμούν να ενεργοποιήσουν τη σκέψη, αντί να καταφύγουν στην αποστήθιση.

Μαθαίνουν μαζί με τα παιδιά, αντί να εμφανίζονται ως οι ειδικοί από τις/τους οποίους θα μάθουν τα παιδιά.

Mac Naughton
(2020).

Οι εκπαιδευτικοί ως διευκολυντές της μαθησιακής διαδικασίας

Λειτουργίες που επιτελούν
λαμβάνοντας υπόψη την
Ψυχοδυναμική θεωρία

- Παρατηρούν κι εστιάζουν στις εκφράσεις των παιδιών.
- Δημιουργούν ευκαιρίες για να εκφράζονται τα παιδιά ελεύθερα.
- Ενθαρρύνουν και διευκολύνουν το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών.

Mac Naughton
(2020).

Οι εκπαιδευτικοί ως διευκολυντές της μαθησιακής διαδικασίας

Λειτουργίες που επιτελούν
λαμβάνοντας υπόψη τη θεωρία των
Νευροεπιστημών

Αναπτύσσουν θετικές σχέσεις με τα παιδιά.

Φροντίζουν να μειώσουν το στρες κατά τη μαθησιακή διαδικασία & γενικότερα στην καθημερινή ζωή.

Καλλιεργούν ασφαλείς & αξιόπιστες σχέσεις στο νηπιαγωγείο.

Εντοπίζουν τις κρίσιμες περιόδους της ανάπτυξης προκειμένου να εντείνουν τις προσπάθειές τους τότε.

Mac Naughton
(2020).

Οι λειτουργίες που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί υπό το πρίσμα της θεωρίας Κοινωνικού Κονστρουκτιβισμού τους μετατρέπουν σε κριτικά αναστοχαζόμενους επαγγελματίες.

Οι εκπαιδευτικοί ως κριτικά αναστοχαζόμενοι επαγγελματίες

Λειτουργίες που επιτελούν λαμβάνοντας υπόψη τους τη θεωρία του Κοινωνικού κονστρουκτιβισμού

Θεωρούν ότι οι απόψεις των παιδιών διαμορφώνουν κι εμπλουτίζουν τη μαθησιακή διαδικασία.

Η συνεργατική μάθηση και ο διάλογος μεταξύ παιδιών και μεταξύ παιδιών και ενηλίκων παρέχει το πλαίσιο για την ενεργητική συμμετοχή στην μάθηση.

Παρέχουν ευκαιρίες στους μαθητές να εξερευνήσουν διαφορετικούς τρόπους θεώρησης του κόσμου και ύπαρξης σε αυτόν.

Δημιουργούν συνθήκες κριτικής προσέγγισης στους διαφορετικούς τρόπους μάθησης, γνώσης, θεώρησης και ύπαρξης.

Μαθαίνουν στα παιδιά δεξιότητες κριτικής σκέψης και δράσης στο εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο.

Mac Naughton
(2020).

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην ανάδειξη της φωνής του παιδιού

Οι εκπαιδευτικοί ως κυρίαρχοι της μαθησιακής διαδικασίας

- Όταν οι εκπαιδευτικοί καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη μαθησιακή διαδικασία δεν αφήνουν χώρο για να εκφραστεί το παιδί.
- Ακόμα και όταν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες του παιδιού με έμμεσο τρόπο, η επιτυχία αυτού του εγχειρήματος εξαρτάται από το πόσο καλά μπορούν οι εκπαιδευτικοί να διαγνώσουν και να καταλάβουν τις ανάγκες ή την ετοιμότητα των παιδιών.
- Ο προσδιορισμός σαφών αποτελεσμάτων και σαφών προτύπων συμπεριφοράς δεν αφήνει περιθώρια για την κατάθεση εναλλακτικών ιδεών, απόψεων, θεωρήσεων από τα παιδιά. Ο διάλογος με τα παιδιά δε μπορεί να λάβει χώρα.
- Η χρήση αμοιβών είναι μια κίνηση υποτίμησης και εξαπάτησης των παιδιών.

Πότε συμβαίνουν τα παραπάνω; Παραδείγματα και αναστοχαστικά ερωτήματα

Παράδειγμα 1

«Στην αφόρμησή της, η νηπιαγωγός θύμισε στα παιδιά τη διδασκαλία της προηγούμενης μέρας και τα ρώτησε αν μπορούν να αναγνωρίσουν ένα συγκεκριμένο σχήμα, το τρίγωνο. Έπειτα ζήτησε από τα παιδιά να της αναφέρουν αντικείμενα από την καθημερινή τους ζωή που έχουν το σχήμα του τριγώνου και στη συνέχεια να βρουν αντικείμενα μέσα στην αίθουσα που έχουν το σχήμα αυτό. Τέλος τους έδωσε ένα φύλλο εργασίας το οποίο απεικόνιζε πολλά γεωμετρικά σχήματα και ζήτησε από τα παιδιά να βάψουν μόνο τα τρίγωνα».

Ποιες ευκαιρίες έχουν τα παιδιά στο συγκεκριμένο σενάριο να διαμορφώσουν την μαθησιακή διαδικασία;

Παράδειγμα 2

«Θα σας κάνω μία έκπληξη, αν είστε καλά παιδιά! Στον πιο ήσυχο θα δώσω το κύπελο και τα μετάλλια»!

Ποια είναι η εικόνα του ιδεατού παιδιού μέσα από το πρότυπο συμπεριφοράς που επιβραβεύεται;

Παράδειγμα 3

«Στην παρεούλα μιλούσε συνεχώς με τον διπλανή της και δε μπορούσε να κάτσει ήσυχη στη θέση της. Η νηπιαγωγός της έκανε πολλές παρατηρήσεις κι εκείνη σταματούσε προσωρινά αλλά μετά από λίγο συνέχιζε ακάθεκτη να μιλάει».

Πόσο αποτελεσματικές είναι τέτοιες πρακτικές πειθάρχησης των παιδιών; Ποιες εκπαιδευτικές πρακτικές θα μπορούσαν να ενισχύσουν την συμμετοχή των παιδιών;

Οι εκπαιδευτικοί ως διευκολυντές της μαθησιακής διαδικασίας

- Όταν οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν ως διευκολυντές στη μαθησιακή διαδικασία δείχνουν εμπιστοσύνη στα παιδιά.
- Προωθούν τον αυτοσεβασμό και την αυτοπεποίθηση στα παιδιά δείχνοντάς τους ότι σέβονται την άποψή τους και αναγνωρίζουν τις δυνατότητές τους.
- Εκτός του να ακούγεται, το παιδί μαθαίνει και ν' ακούει μέσα από τις συνεργατικές δραστηριότητες και μαθαίνει να συνεισφέρει στις κοινές προσπάθειες.
- Οι θετικές, ασφαλείς και αξιόπιστες σχέσεις με τους άλλους καλλιεργούν τη συναισθηματική σταθερότητα και ενδυναμώνουν την ελεύθερη έκφραση του παιδιού.

Πότε συμβαίνουν τα παραπάνω; Παραδείγματα και αναστοχαστικά ερωτήματα

Παράδειγμα 1

Ο τετράχρονος Ρίτσαρντ ανησυχεί όταν η «γωνιά» του σπιτιού «μεταφέρεται» από τη μια πλευρά της τάξης στην άλλη.

«Δεν υπάρχει πλέον ρολόι στη γωνιά του σπιτιού», λέει, αναφερόμενος στο ρολόι τοίχου που δε μεταφέρθηκε με τη γωνιά του σπιτιού, αλλά παρέμεινε στην ίδια θέση που βρισκόταν, πάνω στον τοίχο.

«Έχεις δίκιο», λέει η νηπιαγωγός. "Τι μπορούμε να κάνουμε;"

«Ξέρω», λέει ο Ρίτσαρντ.

Παίρνει ένα ξύλινο τούβλο και χρησιμοποιώντας ένα κυκλικό σχήμα και ένα μαρκαδόρο, σχεδιάζει ένα ρολόι με μερικούς αριθμούς στη μία πλευρά. Ευχαριστημένος με αυτό, τοποθετεί το ρολόι του στη νέα περιοχή του σπιτιού. Δέκα λεπτά αργότερα επιστρέφει απελπισμένος με το ρολόι του.

«Δεν λειτουργεί», λέει.

«Έχεις δίκιο», λέει η νηπιαγωγός. «Μπορείς να σκεφτείς κάτι;» «Ξέρω», λέει ο Ρίτσαρντ.

Φεύγει και επιστρέφει θριαμβευτικά.

«Τώρα λειτουργεί», λέει, «είναι ηλεκτρικό!»

Δείχνει το πίσω μέρος του τούβλου όπου έχει σχεδιάσει μια ομοιότητα μιας μπαταρίας και ενός κυκλώματος.

Απόσπασμα σε ελεύθερη απόδοση από το de
Bόο (1999/2008, σ. 129)

Ποιες ευκαιρίες έχουν τα παιδιά στο συγκεκριμένο σενάριο να
διαμορφώσουν την μαθησιακή διαδικασία;

Παράδειγμα 2

Δύο παιδιά ηλικίας 4 ετών αναμειγνύουν τα δικά τους χρώματα και ζωγραφίζουν με μικροσκοπικά πινέλα. Ένα παιδί 3 ετών ζωγραφίζει μόνο του. Πρέπει να σηκώνεται και να κινείται γύρω γύρω από το τραπέζι για να έχει πρόσβαση στο χρώμα και το νερό. Τα μεγαλύτερα παιδιά είχαν ετοιμάσει τα υλικά και το μικρότερο παιδί αποφάσισε να συμμετάσχει στη δραστηριότητα αργότερα. Ένα από τα μεγαλύτερα παιδιά κοιτάζει τη ζωγραφιά του μικρού κοριτσιού και λέει:

«Είναι πολύ τσαπατσούλικη [η ζωγραφία της], έτσι δεν είναι; Αλλά δεν πειράζει γιατί είναι μικρή»!

Η Κάρεν, η νηπιαγωγός, πηγαίνει στην ομάδα και ξεκινάει μία συζήτηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσονται οι δεξιότητες ζωγραφικής.

Απόσπασμα σε ελεύθερη απόδοση από το
Williams, (2003, σ. 90)

Με ποιον τρόπο δείχνει η νηπιαγωγός ότι σέβεται κι εμπιστεύεται τα παιδιά;
Ποια στρατηγική εφαρμόζει για να επεκτείνει τις γνώσεις των παιδιών;

Οι εκπαιδευτικοί ως κριτικά αναστοχαζόμενοι επαγγελματίες

- Η φωνή, η άποψη, η ματιά των παιδιών θεωρείται ότι εμπλουτίζει τη γνώση, τις αλληλεπιδράσεις και γενικά όλη τη ζωή του νηπιαγωγείου.
- Το συνεργατικό πλαίσιο που δίνει βήμα στα παιδιά για να επικοινωνήσουν είναι βασική παράμετρος.
- Εξίσου κομβική είναι η κριτική που ασκείται στις γνώσεις, και στους τρόπους συμπεριφοράς και ύπαρξης.
- Σημαντικό είναι επίσης το ότι ενθαρρύνεται το παιδί να γνωρίσει τις διαφορετικές «γλώσσες» με τις οποίες γίνεται η επικοινωνία στον κόσμο και τις διαφορετικές «αλήθειες» και ερμηνείες που υιοθετούνται και αναπτύσσονται από διαφορετικές ομάδες.

Πότε συμβαίνουν τα παραπάνω; Παραδείγματα και αναστοχαστικά ερωτήματα

Παράδειγμα 1

«Μου άρεσε που ήρθε η μαμά μου και γνώρισε τους συμμαθητές μου. Ακούσαμε μουσική, χορέψαμε, τραγουδήσαμε και διαβάσαμε. Πιο πολύ μου άρεσε όταν διαβάσαμε το βιβλίο με το εβραϊκό αλφάβητο. Μια φορά την είχα ξαναδεί στο Ισραήλ να παίζει όπως εδώ με πολλά παιδιά. Θέλω να ξανάρθει να παίξει μαζί μας και να τραγουδήσουμε. Μου αρέσει πολύ που έρχονται και οι άλλοι γονείς».

Παπανδρέου (2020, σ. 197)

Με ποιον τρόπο επιτρέπει η νηπιαγωγός στα παιδιά να γνωρίσουν άλλες κοινωνικές ομάδες;

Πώς ανοίγει το δίαυλο μέσα από τον οποίο ένα παιδί μπορεί να επικοινωνήσει τη δική του οπτική μέσα στην κοινωνική ομάδα της τάξης;

Η Χίλαρι, που είχε προσκληθεί για να μοιραστεί εντυπώσεις από το ταξίδι της στην Ινδία αξιοποίησε την εμπειρία των παιδιών από πρώτο χέρι, επιτρέποντάς τους να μοιραστούν πτυχές του ινδικού πολιτισμού και της ινδικής παράδοσης που έχουν ήδη επηρεάσει τη δική τους ζωή. Τα παιδιά έδειξαν ότι είχαν τις εξής κοινές εμπειρίες:

Φαγητό: «Είναι καυτό!» «Όχι, δεν είναι καυτό, είναι πικάντικο καυτό». « Εμένα μου αρέσει το κινέζικο, στον μπαμπά μου αρέσει το ινδικό.» «Η μαμά μου φτιάχνει ινδικό φαγητό».

Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα: Υφάσματα που χρησιμοποιούνται ως διακόσμηση στο σπίτι ενός παιδιού – «Η μαμά μου αγόρασε μερικά από αυτά που έχουν πάνω τους καθρεφτάκια στην αγορά.» «Υπάρχει μια κυρία που φοράει σάρι στη γειτονιά μας».

Ελέφαντες: «Είναι μεγάλοι. Ο αδελφός μου πήγε στην Ταϊλάνδη και ανέβηκε σε ελέφαντα!»

Κοσμήματα και διακόσμηση: «Έχουν μοτίβα στα χέρια τους και κόκκινα σημάδια στο κεφάλι τους και δαχτυλίδια στη μύτη τους.» «Η αδελφή μου έχει τρία δαχτυλίδια στα αυτιά της και ένα στον αφαλό της».

Λιβάνια: «Μυρίζουν πολύ. Τα έχω στην κρεβατοκάμαρά μου μερικές φορές».

Μετά την επίσκεψη της Hilary η εκπαιδευτικός επέλεξε να επεκτείνει τη σκέψη τους με βάση τον αρχικό «καταιγισμό ιδεών». Έτσι, ξεκίνησε ένα σχέδιο εργασίας με τους ακόλουθους στόχους: α) Να γνωρίσουν τα παιδιά τη χώρα της Ινδίας. Β) Να εξετάσουν πτυχές της ζωής σε ένα χωριό του Ρατζαστάν και να προμηθεύσει τα παιδιά με τα κατάλληλα «εργαλεία» για να τη συγκρίνουν με πτυχές της ζωής σε ένα αγγλικό χωριό.

Απόσπασμα (σε ελεύθερη απόδοση) από το βιβλίο της Williams (2003, σσ. 114-117).

Αναστοχαστικά ερωτήματα για το παραπάνω απόσπασμα:
Πώς η εκπαιδευτικός οδήγησε τα παιδιά πέρα από τις κατακερματισμένες εμπειρίες που είχαν από μια διαφορετική κουλτούρα σε μία πιο συστηματική εντρύφηση με διαφορετικούς τρόπους συμπεριφοράς και ύπαρξης;
Πώς οδήγησε τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με διαφορετικές «γλώσσες» με τις οποίες γίνεται η επικοινωνία στον κόσμο και τις διαφορετικές «αλήθειες» και ερμηνείες που υιοθετούνται και αναπτύσσονται από διαφορετικές ομάδες;

Αναφορές

- Παπανδρέου, Μ. (2020). *Συμμετοχική μάθηση στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία. Κατανοώντας τις γλώσσες των παιδιών και ενισχύοντας τη συμμετοχή τους σε διαδικασίες μάθησης και έρευνας*. Θεσσαλονίκη: Σοφία.
- de Bóo, Μ. (1999/2008). *Enquiring children, challenging teaching*. Maidenhead: Open University Press.
- Mac Naughton, G. (2020). Διαμορφώνοντας την προσχολική ηλικία: αντιλήψεις για τη μάθηση, το πρόγραμμα σπουδών και το παιδαγωγικό πλαίσιο (μτφρ. Γ. Σκαρβέλη, επιμ. Μ. Αμπαρτζάκη). Αθήνα: Πεδίο.
- Williams, J. (2003). *Promoting independent learning in the primary classroom*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Το έργο υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της 3ης Προκήρυξης της Δράσης «Επιστήμη και Κοινωνία» με τίτλο «Κόμβοι Έρευνας, Καινοτομίας και Διάχυσης» (Αριθμός Έργου: 1953).

Voicing children Opportunities
Interaction Collective decision
making Education

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ